

124. Karlberg, Stenbrottet, Solna sn.

Pl. 80.

Litteratur: D 2:1. R. Dybeck, Svenska runurkunder 1 (1855), n:r 50; J. T. Björnström, Historisk-Antiqvarisk Beskrifning öfver Solna kyrka (1873, ms i ATA); UFT h. 4 (1875), s. 63; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 123, Anteckningar (ATA); Dagens Nyheter 4/3 1922; Handlingar i ATA angående flyttningen 1922; Solna Hembygdsförenings årsskrift 1926, s. 34; Stockholmstraktens natur- och kulturminnen (1935), fornminnesregistret n:r 216.

Äldre avbildningar: Dybeck a. a.; Brate 1902 (ATA).

Runstenen står nu (sedan 1922) i Karlbergs park, vid norra ändan av sandplanen omedelbart N om Slottet. Detta är emellertid icke den ursprungliga platsen.

Stenen omtalas i litteraturen första gången av Dybeck (1855). Ett par år tidigare (1852) hade den dock blivit upptagen på C. O. Funcks karta över Stockholm och dess omgivningar. Enligt Dybeck låg den våren 1854 med nedvänd inskrift så sjunken i marken, att föga var i dagen och knappast något av inskriften; den restes då av Dybeck på Kgl. Vitterhetsakademiens bekostnad »vid en enstaka, mindre och jordtäckt klippa» i den dæld som sträcker sig emellan Brunnsviken och Karlberg, på lägenheten Stenbrottets område. Stenen var väl synlig från den s. k. Bomstugan vid Karlbergsvägen mellan Stockholm och Solna kyrka. Stugan, som ej längre finns kvar, skall ha legat invid landsvägsbron över den bibana till järnvägen Stockholm—Värtan, som kommer från Tomtebodan. — Platsen finnes utmärkt på Geologiska kartbladet »Stockholm».

År 1902 fann Brate stenen på samma plats, SÖ om Stenbrottets manbyggnad, blott av en åker skild från järnvägen Stockholm—Värtan. Några år senare synes stenen ha varit nära att gå förlorad. 1921 hittades den vid sopstationen vid Solnavägen, kullfallen och nästan överhöljd av jord. Den flyttades då därifrån och uppsattes i mars 1922 på sin nuvarande plats.

Enligt uppgifter som 1902 lämnades Brate av ägaren till lägenheten Stenbrottet, herr Ambrosiani, som var född på stället och vars fader även bott där, skulle runstenen ha varit känd på platsen åtskilliga år innan den omtalas av Dybeck. Den skulle ursprungligen ha stått vid västra gränsen av Stenbrottets område¹, men flyttats därifrån omkring år 1837, då en kanal grävdes för Stockholms befästade.

Granit. Höjd 1,85 m., bredd (nedtill) 1,20 m. — (över korsmitten) 0,70 m.

Ristningen är diletantmässigt utförd. Linjerna äro så grunt huggna, att det på vissa ställen är svårt att avgöra, om de äro ristade eller blott äro naturliga fåror i stenen. Ornamentiken är degenererad, delvis mycket invecklad och oklar.

Inskrift:

+ **anutr** + **auk** × **porkirsl** × **pair** × **lritu** × **rasa** × **stain** × **ifr** + **askaut** +
 5 10 15 20 25 30 35 40

Anundr ok Þorgisl þæir letu ræisa stæin æf[ti]r Asgaut.

»Anund och Torgils de läto resa stenen efter Åsgöt.»

Till läsningen: 12 **k** har mellan hst och bst en liten fördjupning, som dock icke torde vara huggen. 34 **i** är icke stunget och har ingen bst. 35 **f** är stupruna. — Dybeck: 34 **i**. — Brate: 34 **y**.

r-runan användes i denna inskrift som tecken för såväl **r**-ljud (**pair**, **ifr**) som vokal, *i* eller *e*: **litu**, **porkirsl**. Dubbelbeteckningen **ir** i det sistnämnda ordet beror väl på tvekan hos ristaren,

¹ Läget framgår tämligen tydligt exempelvis av kartan över Stockholms stad med omnejd upprättad 1917—1924 av H. Hellberg och A. E. Pählman.

vilken runa han borde använda. Samma bruk av **ᚱ**-runan förekommer på Ängby-stenen i Bromma, U 60. Se L. Wimmer, *Runeskriftens Oprindelse* (1874), s. 200 f., *Die Runenschrift* (1887), s. 244 f., E. Brate i *Runverser* (ATS 10), s. 88, *Runologiska spørsmål* (1886), s. 26 f.

34—36 **ifr** är en förkortad skrivning för **iftir** 'efter'.

Anundr och *Þorgisl* äro mycket vanliga namn över hela Norden under vikingatiden. Om *Asgautr* se E. Wessén, *Studier till Sveriges hedna mytologi och fornhistoria* (1924), s. 92 f., *Nordiska namnstudier* (1927), s. 82 med not 4.

125. Tomteboda, Solna sn.

Pl. 81.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar (ATA).

Avbildningar: Brate 1903 och 1916 (ATA).

Två runstensfragment, funna på Tomteboda blindinstituts tomt, sannolikt delar av samma runsten.

Det ena (A) låg 1903 »ovanpå muren utanför södra ändan av trädgårdsbyggnaden». Vid Brates besök år 1915 var stenen försvunnen. Vaktmästaren vid Blindinstitutet, som har innehaft sin plats sedan 1911, säger sig aldrig ha sett stenen eller hört talas om den; troligen har den därför försvunnit före 1911.

Det andra fragmentet (B) påträffades 1915 under schaktningsarbeten »vid gamla trädgårdsbyggnaden i sluttningen åt söder, där järnvägen nu har sina nya spår». Den 1903 undersökta biten var, säger Brate, »funnen tätt bredvid». Fragmentet förvaras tills vidare i Blindinstitutet, bland dess undervisningsmateriel.

Gråsten. Fragment A: längd 55 cm., bredd 38—17 cm. Fragment B: längd 42 cm., bredd 30 cm.; styckets raka kant, som troligen har varit runstenens överkant, är 27 cm. Runorna äro tämligen oregelbundna, och ristningen förefaller, av fragment B att döma, ha varit dåligt utförd.

Inskrift:

Fragment A: **suein** × **R** × **S** -

Fragment B: - **uri** × **hipa**

Till läsningen: Brate läser fragment B: **t** × **kera** × **hipa**. Han förmodar, att runorna i den ena slingan av fragment A, **suein** ×, ha utgjort inskriftens början och återgivit namnet Sven. Fragment B har tillhört inskriftens mittparti, och slutligen har andra delen av fragment A följt, som skulle ha innehållit sista runan i prep. **iftir** 'efter' jämte början av ett namn.

126. Över-Järva, Solna sn.

Pl. 81, 82.

Litteratur: E. Brate, Anteckningar (ATA); Solna Hembygdsförenings årsskrift 1926, s. 43, 1927—28, s. 13, 1932—34, s. 88; Järvafältets fornlämningar (1929), s. 33.

Avbildning: Brate 1902 (ATA).

Denna intressanta runsten har i senare tid både upptäckts och åter förkommit. Den upptäcktes år 1900 och låg enligt Brate (1902) »i en skogsbacke V om Över-Järva gård nära dess västra gräns mot åkermark, inom vilken en källa är belägen, varur vatten hämtas av gårdens folk. En väg leder från gården västerut över järnvägen och sedan längs södra gärdesgården